

7. Токарева Н. М. Основи вікової психології : навчально-методичний посібник / Н. М. Токарева, А. В. Шамнес. – Кривий Ріг, 2013. – 283 с.

8. Федух І. С. Визначення змісту поняття «ціннісна орієнтація» у сучасній психолого-педагогічній науці / І. С. Федух // Вісник Національної академії

Державної прикордонної служби України. Психологічні науки. – 2011. URL: file:///C:/Users/grinacv/Downloads/Vnadps_2011_3_25.pdf (дата звернення: 06.03.2020).

Дата надходження до редакції: 18.03.2020 р.

УДК 378:37.013.42[005.336.2:005.591.45

DOI: 10.37026/2520-6427-2020-102-2-80-83

Ірина СИДОРУК,

кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки,
м. Луцьк

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті актуалізовано доцільність упровадження підходу міжсекторної взаємодії закладу вищої освіти на рівні соціального партнерства з соціальними інститутами та установами у підготовці соціально компетентних майбутніх соціальних працівників. Розкрито роль соціального партнерства у формуванні соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі їх фахової підготовки. Окреслено зв'язок між поняттями «взаємодія», «партнерська взаємодія», «соціальне партнерство», «соціальна взаємодія». Соціальне партнерство розглянуто як засіб та умову забезпечення якості підготовки, конкурентоспроможності та мобільності фахівців на ринку праці, зокрема формування їх соціальної компетентності; засіб розвитку і просування технологій і знань через систему освіти; засіб розв'язання нагальних соціальних проблем, що постають перед сучасним українським суспільством. Окреслено переваги, основні напрями такого виду співпраці, визначено коло знань та вмінь, якими повинні опанувати соціально компетентні майбутні соціальні працівники у процесі фахової підготовки.

Ключові слова: соціальні інститути та установи, партнерство, партнерська взаємодія, соціальне партнерство, соціальна компетентність, соціальна взаємодія, заклад вищої освіти.

В статье актуализирована целесообразность внедрения подхода межсекторного взаимодействия учреждения высшего образования на уровне социального партнерства с социальными институтами и учреждениями в подготовке социально компетентных будущих социальных работников. Раскрыта роль социального партнерства в формировании социальной компетентности будущих социальных работников в процессе их профессиональной подготовки. Определена связь между понятиями «взаимодействие», «партнерское взаимодействие», «социальное партнерство», «социальное взаимодействие». Социальное партнерство

рассмотрено как средство и условие обеспечения качества подготовки, конкурентоспособности и мобильности специалистов на рынке труда, в частности формирование их социальной компетентности; средство развития и продвижения технологий и знаний через систему образования; способ решения насущных социальных проблем, стоящих перед современным украинским обществом. Определены преимущества, основные направления такого вида сотрудничества, а также круг знаний и умений, которыми должны овладеть социально компетентные будущие социальные работники в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: социальные институты и учреждения, партнерство, партнерское взаимодействие, социальное партнерство, социальная компетентность, социальное взаимодействие, высшее учебное заведение.

In the article, the author actualizes the expediency of introducing the approach of intersectoral interaction of higher education institutions at the level of social partnership with social institutions and institutions in training socially competent future social workers. The purpose of the article is to reveal the role of social partnership in shaping the social competence of future social workers in the process of their professional training. The author draws a connection between the concepts of «interaction», «partnership interaction», «social partnership», «social interaction». He regards social partnership as a means and condition for ensuring the quality of training, competitiveness and mobility of professionals in the labor market and a means of shaping their social competence; a means of developing and promoting technology and knowledge through the education system; a means of solving the urgent social problems facing today's Ukrainian society. The author of the article outlines the benefits of this kind of cooperation. The author defines leading directions of interaction of higher education institution with social partners in the context of formation of social competence of future social workers.

It outlines the range of basic knowledge and skills that future socially competent professionals should acquire in their university studies.

The author of the article concludes that social partnership contributes to the development of all components of social competence of future social workers. It enables them to gain experience of interpersonal interaction, cooperation and establishing business relations with partners, organizing activities to achieve a common goal, overcoming communication barriers; to carry out professional communication while performing professional tasks, self-development and self-education; be leaders, putting social competencies into practice, developing a motivational and value sphere, and so on.

Key words: social institutions, partnership, partnership interaction, social partnership, social competence, social interaction, higher educational institution.

Постановка проблеми. Сьогодні освіта набуває соціальної спрямованості: зміст вищої освіти орієнтується на зростання соціальної ролі особистості, розвиток її соціальних якостей, підвищення соціальної активності, збагачення соціального досвіду, прищеплення навичок міжкультурної взаємодії, створення умов для соціальної адаптації та гармонізації відносин людини й суспільства. Разом із тим, заклади вищої освіти (*дали – ЗВО*) можуть сприяти розв'язанню нагальних соціальних проблем, що постають перед сучасним українським суспільством, шляхом: 1) підготовки конкурентоспроможних фахівців соціальної сфери (соціальних працівників, соціальних педагогів, фахівців із соціальної роботи); 2) тісної взаємодії із соціальними інститутами; 3) підвищення якості підготовки фахівців соціальної сфери через соціальне партнерство із соціальними закладами державного та недержавного підпорядкування.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Питанням, пов'язаним із соціальним партнерством, присвячено праці як зарубіжних учених (D. Absler, S. L. Greer, M. Wismar, G. Pastorino, L. Kaminskienė, В. Міхеєв), так і вітчизняних (О. Коханова, В. Новіков, Н. Романова, І. Мельник та ін.). Як особливий вид взаємодії закладу вищої освіти із державними і недержавними організаціями розглядають соціальне партнерство Т. Гуменникова, С. Коляденко, С. Хлебик; взаємодії громадянського суспільства і соціальної роботи – В. Бех, М. Лукашевич, М. Туленков. Різні аспекти проблеми партнерської взаємодії, соціального партнерства в галузі соціальної роботи окреслено у напрацюваннях І. Савельчук, Д. Бирик (способи інтегрування партнерської взаємодії до підготовки соціальних працівників в умовах освітнього середовища університету), Н. Троценко (соціальне партнерство як одна з педагогічних умов професійного самовдосконалення соціальних працівників у ресурсних центрах), А. Конончук (професійна підготовка соціальних працівників до партнерства із недержавними організаціями соціальної сфери), Л. Мавеської (соціальне партнерство у структурі моделі професійної підготовки соціального педагога).

Схарактеризоване нами вище підтверджує актуальність та доцільність впровадження підходу міжсекторної взаємодії закладу вищої освіти на рівні соціального партнерства із соціальними інститутами та установами у підготовці соціально компетентних майбутніх соціальних працівників.

Мета статті – розкрити місце та роль, окреслити основні напрями соціального партнерства у формуванні соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі їх фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Основні підходи до досліджуваної проблеми визначимо на основі розуміння зв'язку між поняттями «взаємодія», «партнерська взаємодія», «соціальне партнерство», «соціальна взаємодія».

Взаємодія як філософська категорія віддзеркалює процеси впливу різних об'єктів один на одного (взаємовплив, взаємозв'язок), зміну їхніх станів і властивостей або взаємоперехід, а також породження одним об'єктом іншого, тобто реальні відносини між наявними явищами. Взаємодія як єдина, цілісна система виникає насамперед унаслідок установалення соціальних зв'язків між індивідами та реалізації ними суспільних відносин у процесах об'єднання, функціонального розподілу та узгодження діяльності [2, с. 120] і реалізується через спілкування (обмін думками, почуттями, цінностями), організацію взаємних дій, досягнення певної спільної мети шляхом обміну знаннями, навичками, цінностями, формування настановлень, засвоєння соціально визнаних моделей поведінки [2, с. 8]. Зокрема, в контексті нашої наукової розвідки взаємодія існує у системах «індивід – установа, організація», «установа, організація – установа, організація» «установа, організація – індивід – установа, організація», «установа, організація – індивід – громада» тощо.

Партнерська взаємодія – об'єднання зусиль різних суб'єктів заради спільно визначених цілей, формою якої є рівноправне спілкування суб'єктів дій, які пристосовуються один до одного з метою (спільного) пошуку шляхів розв'язання певних проблем чи реалізації нових можливостей [4, с. 16–17].

Основою партнерської взаємодії є спільне розуміння ситуації змісту дій та визначений ступінь солідарності або узгодженості між ними. Під час створення партнерських стосунків основну увагу необхідно зосереджувати на дотриманні принципів дії, спрямованих на забезпечення рівноправності та відкритості вступу всіх суб'єктів партнерства до партнерства. Такими принципами є: партнерство починається з духу співпраці та особистих можливостей; партнерство потребує чіткого напрямку дій і спільних зобов'язань; ефективне партнерство залучає працю всіх учасників; довіра – основа ефективного партнерства; ефективне партнерство залучає обставини та відносини, а як наслідок – сприяє участі всіх партнерів (основними елементами є повага, вислуховування та ефективні процеси); ефективне партнерство залучає обмін цінними ресурсами [1, с. 183–187].

За часовою ознакою партнерську взаємодію можна схарактеризувати як довгострокову та короткострокову. Довгострокова співпраця здійснюється в рамках реалізації спільних проектів і програм, які тривають від кількох місяців до одного-двох років. Короткострокова взаємодія державних і громадських організацій відбувається під час підготовки та проведення спільних разових акцій, благодійних заходів тощо.

Специфіка партнерської взаємодії в контексті підготовки майбутніх соціальних працівників зумовлюється її соціальним контекстом, що виявляється в організації людських взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності. У процесі діяльності суб'єкти обмінюються інформацією, діями (методами, прийомами, формами, стилями роботи), які забезпечують планування спільної діяльності, її координацію та розподіл функцій. Завдяки їхній допомозі здійснюється взаємне стимулювання, взаємний контроль та взаємодопомога.

Зокрема, таке партнерство розглядаємо як: 1) партнерство між закладом вищої освіти та різними інститутами суспільства, встановлення зв'язків,

певного балансу інтересів сторін та їхньої інтеграції в єдине ціле [4, с. 16–17]; 2) систему відносин, конструктивну форму професійної самореалізації майбутніх соціальних працівників, що виявляється в безпосередньому чи опосередкованому контакті між колегами [4, с. 55]. Результативність партнерської взаємодії залежить від чіткості визначення цілей, формулювання завдань, правильності розподілу ролей, обов'язків, відповідальності всіх сторін на основі взаємних інтересів [4, с. 16–17], спрямованості на співробітництво та колегіальні відносини [4, с. 55].

Соціальне ж партнерство стосовно освіти, на думку вчених, варто розуміти як: партнерство всередині системи закладу освіти між соціальними групами даної професійної спільноти; партнерство, в яке вступають працівники системи освіти, контактуючи із представниками інших сфер суспільного відтворення; партнерство, яке ініціює система освіти як особлива сфера соціального життя, що робить внесок у становлення цивільного суспільства (локальний рівень) [3, с. 13]; особливий тип взаємодії освітніх установ з усіма соціальними інститутами, а також територіальними органами управління, спрямований на максимальне узгодження і реалізацію інтересів усіх учасників цього процесу (рівень громади, регіональний рівень) [6, с. 92]; взаємодію із суб'єктами економічного життя і сфери праці з метою підвищення ефективності професійної освіти і задоволення попиту на вміння та компетенції робочої сили на ринку праці» [6, с. 92]; засіб розвитку і просування технологій і знань через систему освіти [7, с. 148].

У дослідженні В. Протасова наголошується, що соціальне партнерство розширює можливості навчального закладу в: забезпеченні його відповідності вимогам соціуму шляхом вибору освітньої стратегії з урахуванням тенденцій розвитку ринку праці спеціалістів; створенні й опануванні механізмами саморозвитку, самоорганізації й адаптації професійної освіти; опануванні новими способами мотивації та стимулюванні навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, формуванні в них настанови на навчання протягом усього життя; організації навчального процесу, який би гарантував підготовку конкурентоздатного випускника; опануванні додатковими засобами управління професійним навчальним закладом, встановленням конструктивних зв'язків із зовнішнім середовищем [5].

Отже, розвиток соціального партнерства – це передумова виходу закладу на якісно новий щабель культурних, соціальних, політичних взаємин із громадськими організаціями та органами державної влади і місцевого самоврядування, а також суттєвий чинник підвищення ефективності освітніх послуг [4, с. 18].

У контексті нашого дослідження, соціальне партнерство у сфері підготовки соціально компетентних майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки розглядатимемо як засіб та необхідну умову забезпечення якості, конкурентоспроможності та мобільності фахівців на ринку праці, в основу яких покладено вміння співпрацювати, налагоджувати ділові стосунки з партнерами, зокрема зовнішніми, організувати діяльність для досягнення спільної мети, долати комунікативні бар'єри, кваліфіковано здійснювати професійне спілкування під час виконання професійних завдань, уміти здійснювати самопрезентацію, бути лідерами тощо.

Основною соціального партнерства є соціальна взаємодія – спосіб соціального буття, що базується на ідеологічному відношенні соціальних суб'єктів і забезпечує єдність та гармонізацію соціальних структур,

маючи за кінцеву мету вироблення стратегії єдиних дій окремих особистостей, соціальних груп і спільнот [3, с. 10]; складова частина та невід'ємна функція спілкування як процес цілеспрямованого взаємного впливу індивідів та спільна організація взаємних дій. Сама соціальна структура, соціальні відношення та соціальні інститути є зрештою результатом різних видів, форм і технологій соціальної взаємодії [4].

Взаємодія ЗВО із соціальними партнерами в контексті формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників передбачає: участь у розробці вимог до підготовки соціально компетентних майбутніх соціальних працівників, підсумкової державній атестації, розробці тематики курсових, дипломних, магістерських робіт; участь в оновленні навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників; забезпечення соціальних партнерів навчально-методичними розробками з боку випускової кафедри закладу вищої освіти; підготовку та видання спільної навчально-методичної літератури; проходження практики студентів у рамках партнерства на базі організації-партнера; розробку та реалізацію соціально значущих програм, акцій спільними зусиллями на паритетних умовах; розробку та впровадження спільних заходів (рекламних, превентивних, освітніх, соціальних тощо); розробку та впровадження спільних соціальних проєктів у сферах соціальної та практичної діяльності; інформаційну підтримку процесу формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників зі сторони організацій-партнерів; написання спільних грантових проєктів та участь у грантових програмах-конкурсах тощо. Як результат – реалізація спільних соціальних проєктів, заходів; формування високого рівня соціальної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери; підготовка конкурентоспроможних фахівців; можливість працевлаштування в організації, що є партнером, а як наслідок – якісне зростання кадрового потенціалу організації-партнера; зростання престижу ЗВО; просування технологій і знань через систему освіти.

Оскільки соціальна компетентність майбутнього соціального працівника передбачає здатність функціонувати у соціумі з урахуванням інтересів і потреб різних соціальних груп, співпрацю з різними партнерами, опанування технологіями спілкування, сучасними засобами зв'язку, проведення ділових переговорів тощо, то в контексті реалізації міжсекторної взаємодії закладу вищої освіти на рівні соціального партнерства у її формуванні майбутнім фахівцям необхідно опанувати такими знаннями та вміннями: знати цілі та принципи організації системи соціального партнерства, правову основу соціального партнерства та складові, на яких ґрунтується соціальне партнерство; знати сутність процесу формування соціального партнерства у соціальній сфері та соціально-трудових відносинах; знати механізми функціонування соціального партнерства, його особливості та етапи формування в Україні; знати сучасні моделі партнерства, посередництва; вміти застосовувати набуті знання щодо розбудови соціального партнерства, пошуку партнерів та їх мотивації до співпраці у практичній професійній діяльності; вміти встановлювати партнерські стосунки шляхом посередництва; залучати до співпраці представників бізнесу та громади на умовах корпоративної соціальної відповідальності; формувати практичні кроки для пошуку волонтерів та спонсорів із метою розв'язання соціальних

проблем вразливих категорій населення, використовуючи технологію підбору та підготовки волонтерів; проводити прес-конференції, робочі засідання, майстер-класи, ділові переговори, «круглі столи» тощо.

Окрім цього, формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників розглядаємо і в контексті соціального партнерства у системі «педагог – студент», а саме в процесі надання менторської підтримки як вищого ступеня розвитку такого партнерства.

Висновки. Зважаючи на викладене в дослідженні, зазначимо, що соціальне партнерство має суттєві переваги для всіх учасників цього процесу. Воно передусім сприяє розвитку всіх компонентів соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників та дає їм змогу: здобути досвід міжособистісної взаємодії, співпраці та налагодження ділових стосунків із партнерами, організації діяльності для досягнення спільної мети, подолання комунікативних бар'єрів; здійснювати професійне спілкування під час виконання професійних завдань, саморозвитку та самоосвіти; бути лідерами, реалізуючи соціальні компетенції на практиці, розвивати мотиваційно-ціннісну сферу тощо.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні актуальних напрямів співпраці, корисних та актуальних для соціальних партнерів (стейкхолдерів, різних соціальних установ, організацій тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конончук А. І. Професійна підготовка соціальних працівників до партнерства з недержавними організаціями соціальної сфери / А. І. Конончук // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. – Психолого-педагогічні науки. – 2016. – № 1. – С. 183–187.

2. Лякішева А. В. Соціальна поведінка і групова взаємодія : монографія / А. В. Лякішева. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – 368 с.

3. Молчанова А. О. Соціальне партнерство в діяльності ПТНЗ: конспект лекції з курсу підвищення кваліфікації для керівників професійно-технічних навчальних закладів за очно-дистанційною формою навчання / ЦППО АПН України. – К. : ТОК, 2007. – 44 с.

4. Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери : збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (Ніжин, 15-16 листопада 2018 р.) / за заг. ред. С. О. Борисюк та О. В. Лісовця. – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2018. – 188 с.

5. Протасов В. В. Педагогические условия повышения качества подготовки специалистов на основе социального партнерства : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 – Теория и методика профессионального образования / В. В. Протасов. – Екатеринбург, 2002. – 43 с.

6. Хлебик С. Р. Соціальне партнерство як особливий вид взаємодії ВНЗ із соціальними інститутами громади (на прикладі соціальних служб) / С. Р. Хлебик, В. В. Литвиненко // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. – 2016. – № 1. – С. 91–100.

7. Швець В. Я. Партнерство как метод продвижения модели высшего образования для целей устойчивого развития / В. Я. Швець, Л. Л. Палехова, М. Шмидт, Д. Палехов // Экономический вестник Национального горничного университета. – 2015. – № 3. – С. 146–154.

Дата надходження до редакції: 19.03.2020 р.

УДК 316.621-053.6:061.2

DOI: 10.37026/2520-6427-2020-102-2-83-87

Оксана СТУПАК,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри менеджменту,

докторат кафедри дошкільної освіти

та соціальної роботи

Донбаського державного педагогічного університету,

м. Слов'янськ Донецької області

ДІЯЛЬНІСНИЙ ЕТАП РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ В ІНСТИТУТАХ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті представлено результати експериментального дослідження щодо впровадження системи формування соціальної активності молоді в інститутах громадянського суспільства на діяльнісному етапі. Оприлюднено низку проєктів та заходів, що були впроваджені в діяльність громадських

організацій, молодіжних центрів, молодіжних рад і благодійних фондів Донецького регіону впродовж 2017–2019 років із залученням молоді віком від 18 до 35 років.

Ключові слова: соціальна активність, молодь, система, проєкти, інститут громадянського суспільства.